

Position paper Bionext – Rondetafelgesprek Duurzame, Gezonde en Rendabele Voedselproductieketen

Datum: 5 mei 2025

Namens: Bionext – de ketenorganisatie voor biologische landbouw en voeding

Contactpersoon: Laurens Nuijten, directeur Biohuis

De biologische landbouw- en voedselketen laat al decennialang zien dat een duurzaam, gezond én rendabel voedselsysteem mogelijk is. Biologische boeren, verwerkers, handelaren en winkeliers bewijzen dat verduurzaming hand in hand kan gaan met voedselkwaliteit en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. Binnen deze context beantwoordt Bionext hieronder de deelvragen die centraal staan in het rondetafelgesprek.

1. Margeverdeling en toegevoegde waarde

In een goed werkende biologische keten zien we een transparantere prijsopbouw, waarin de boer een meerprijs ontvangt voor zijn product. Dit komt doordat biologische producten waarde toevoegen op het gebied van milieu, biodiversiteit, dierenwelzijn en gezondheid waar de consument op vertrouwt en daarom bereid is hiervoor meer te betalen. De extensieve teeltwijze, de hogere risico's en arbeid die biologische boeren dragen – door bijvoorbeeld het vermijden van synthetische gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest – worden zo beter beloond.

Een eerlijke margeverdeling vraagt dus om waardering voor maatschappelijke baten die nu onvoldoende worden verdisconteerd. In dit licht is het veelzeggend dat ook ZLTO, als belangenorganisatie voor álle boeren (zowel gangbaar als biologisch), de biologische keten op haar website aanhaalt als een van de weinige voorbeelden waar true pricing daadwerkelijk werkt. Bionext ziet dat in veel andere verduurzamingsconcepten het nog moeilijk blijkt om deze maatschappelijke waarden goed terug te laten komen in het verdienmodel van de boer.

2. Verdienmodel en verantwoordelijkheid bedrijfsleven

Een gezond verdienmodel en verduurzaming versterken elkaar in de biologische keten. Betrouwbare en onafhankelijke certificering, korte ketens en betrokken consumentensegmenten dragen bij aan een stabiel inkomen voor boeren. Tegelijkertijd zien wij dat biologisch ondernemen meer loont wanneer marktpartijen (retail, verwerkers) bereid zijn lange-termijn-relaties aan te gaan en eerlijke prijzen te betalen. Het bedrijfsleven heeft hierin een sleutelrol: niet alleen in prijsvorming, maar ook in transparantie over inkoop en ketenimpact.

Tegelijkertijd zijn er signalen dat in de huidige ketenstructuur, met name aan de retailzijde, nog onvoldoende ruimte is voor een verdienmodel dat verduurzaming structureel ondersteunt. Zo stelde het rapport *'Profit or Planet? Ahold Delhaize's profits can fund a transition towards sustainable, Paris-aligned food'* (2024) de vraag in hoeverre supermarkten hun marges inzetten om de transitie naar een duurzaam en eerlijk voedselsysteem te versnellen. In lijn daarmee roepen boeren in onder meer het pleidooi voor een "buitengewone biologische boost" op tot herverdeling van de ketenmarges, zodat biologisch kan opschalen en voor meer boeren een mogelijkheid wordt. Bionext herkent deze geluiden ook uit signalen die zijn van haar leden ontvangt. Wat ons betreft ligt hiervoor ook echt een serieuze verantwoordelijkheid bij supermarkten en andere grote ketenpartijen.

3. Stimulansen voor verduurzaming

De biologische landbouw werkt al decennialang langs principes die aansluiten bij doelen als klimaatmitigatie, bodemvruchtbaarheid, waterkwaliteit en biodiversiteit. De wettelijke EU-normen voor biologisch vormen in feite een geïntegreerd duurzaamheidssysteem mét een koppeling naar de

consument en een Europese markt. Toch zien we dat onze rol in de voedselketen als geheel achterblijft.

Om de voedselketen in beweging te krijgen, zijn structurele stimulansen nodig. Deze moeten niet alleen gericht zijn op technologische innovatie, maar vooral op systeemverandering: hoe wordt de economische realiteit van productie, verwerking én consumptie ingericht rond ecologische grenzen? Biologisch biedt hiervoor een bewezen vertrekpunt. Echter, deze aanpak wordt nu vaak als 'niche' behandeld, terwijl het als ontwikkelpad kan dienen. Het draagvlak onder boeren, ketenpartijen, banken en andere partijen uit de samenleving is hiervoor overtuigend.

Er is daarnaast behoefte aan een heldere norm voor verduurzaming. Veel ketenpartijen communiceren over 'natuurinclusief' of 'regeneratief', maar zonder gemeenschappelijke definitie of controleerbare criteria. Dit maakt het voor consumenten én ketenpartijen lastig om echt duurzame keuzes te maken. Gebruik het biologisch keurmerk daarom als een ijkpunt om dit soort termen en begrippen te definiëren en concreet te maken.

4. Gezond voedsel in de keten

Biologische voeding voldoet aan strenge eisen en bevat bijvoorbeeld geen synthetische toevoegingen, nauwelijks residuen van bestrijdingsmiddelen en is zelden ultra-bewerkt. Daarmee draagt het bij aan gezondere eetpatronen. Toch blijkt uit gedragsonderzoek dat consumenten vaak nog kiezen op prijs en gemak – juist daar kan de overheid een verschil maken.

Stimulering van gezond voedsel kan effectiever wanneer het aanbod van biologische en andere gezonde producten actief wordt vergroot in publieke omgevingen zoals scholen, zorginstellingen en overheidskantines. In andere landen zien wij dat dit ook het consumptiepatroon thuis veranderd. Ook differentiatie in BTW-tarieven – met verlaging voor biologisch – kan een krachtig signaal zijn. Tegelijk is heldere, onafhankelijke consumentenvoorlichting over de gezondheidsaspecten van voeding essentieel.

5. Noodzakelijke vervolgstappen en alternatieve verdienmodellen

De opschaling van duurzaam en gezond voedsel vraagt om structurele hervormingen. Enkele noodzakelijke stappen:

- Van procenten naar centen. Herverdeling van de marges in de retail, zodat kunnen verduurzamen naar andere verdienmodellen, zoals biologisch, en deze kunnen opschalen.
- True pricing en true cost accounting als basis voor beleid, zodat de werkelijke maatschappelijke kosten en baten in de prijs worden opgenomen. Als voorlopig en werkbaar alternatief kan 0% BTW op biologische producten vastgesteld worden (feitelijke stringente afbakening is geregeld via het Europees bio-label). Dit is als instrument ook geadviseerd door de Europese Commissie.
- Langetermijncontracten en prijsafspraken binnen de keten die boeren zekerheid geven, zoals in biologische modellen al vaker gebeurt.
- Korte ketens en regioketens versterken, zodat marges lokaal blijven en consumenten betrokken raken bij productie.
- Boerencoöperaties en gedeeld eigenaarschap stimuleren binnen ketens, zodat macht en waarde eerlijker verdeeld worden.
- Betere en eenduidige informatievoorziening aan consumenten.

6. Wat heeft het bedrijfsleven van de overheid nodig?

Voor bedrijven in de biologische keten zijn stabiliteit en consistentie van beleid cruciaal. Zonder een overheid die faciliterend én richtinggevend optreedt moeten ondernemers met 1 hand vastgebonden op rug aan de slag. Denk aan:

- Consistente wet- en regelgeving die ruimte geeft aan ondernemers, in plaats van hen te belemmeren. Veel generieke nationale wetgeving pakt voor biologische ondernemers uit als een nationale kop. Zij houden zich immers al aan de Europese biologische wetgeving.
- Duidelijke lange termijnambities en -incentives voor biologisch, zoals in Duitsland en Frankrijk het geval is. Inclusief stabiele en volwassen budgetten.
- Publieke inkoopdoelen waarin biologisch een centrale rol speelt, zoals het convenant voor duurzaam en gezond aanbod in bedrijfsrestaurants wat begin april door partijen zoals de gemeente Amsterdam, Amsterdam UMC, de HvA, UvA en de VU is getekend.
- Kennisinfrastructuur en ketenregisseurs, omdat biologische landbouw niet 'af' is en moet doorontwikkelen. Maar ook om bijvoorbeeld samen met supermarkten en ketenpartijen grote knelpunten aan te pakken op te lossen.

Bionext, haar leden en de biologische sector zijn klaar om op te schalen en haar bijdrage aan brede maatschappelijke doelen te vergroten, conform door het kabinet vastgestelde doelen. De biologische sector laat zien dat dit mogelijk is, maar we kunnen dit niet alleen. Een overheid die richting geeft, beloont en verbindt is hierin onmisbaar.